

Карина Сухорукова,

аспірантка Київського національного університету
театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого

ОВОЛОДІННЯ ХУДОЖНІМ ТВОРОМ З ДІАЛЕКТНОЮ ЛЕКСИКОЮ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ АКТОРІВ ДРАМАТИЧНОГО ТЕАТРУ

Словесне мистецтво є невід'ємною частиною навчального процесу комплексного оволодіння студентами майстерністю актора впродовж опанування професійної компетентності в навчальних закладах творчого спрямування.

Техніка мови та художнє виконання творів лежать в основі словесної творчості в процесі підготовки акторів драматичного театру. Без рухливої вправності м'язів артикуляційного апарату, безперешкодного виходу струменю повітря, стабільності в голо-со-видобуванні унеможливорюється гармонійність у змістовності висловлювання будь-якого художнього тексту, а тим паче з діалектними рисами. Тому кожен семестр впродовж навчального періоду методологічно вибудований за системою ускладнення поставлених цілей, завдань і передбачає засвоєння нових навичок та умінь, що стануть опорними пунктами для всебічного застосування словесної майстерності в фаховій практиці.

Ми повністю поділяємо тезу про те, що «Самобутня, мелодійна і своєрідна українська мова розкриває перед актором і режисером невичерпні багатства мовної виразності» (Грицан, 2020, с. 6). Останнім часом українські режисери за участі акторів драматичних театрів здійснюють такі постановки, які акумулюють в собі багатогранну красу слова з різних регіонів нашої держави. Тому виникає потреба мовної апробації впродовж навчального процесу: на прикладі літературних матеріалів тренувати типові видозміни української мови.

Оволодіння художніми текстами з діалектною лексикою студентами-акторами є доволі суттєвою проблемою для сучасного освітньо-навчального процесу. З одного боку, потрібно дотримуватись у вимові фонетичних нюансів кожного слова, аритмічної та дихальної специфіки, голосової варіативності звучання, а з іншого — опанувати

органічною дієвістю в донесенні думки. Доволі часто модифікації української мови трапляються в класичних та сучасних п'єсах, художніх творах, що спричиняє переоцінку методологічних засад щодо освоєння своєрідних мовних навичок і адаптації їх на практиці. На жаль, практичне вивчення фонетичних неточностей, злами фразової ритміки, своєрідні мелодики діалектної мови тощо майже не досліджувалися фахівцями в галузі сценічної мови.

Фонетичні регіональні особливості, інтонаційні переключення, нетипова еластичність артикуляційної моторики і т. п. — теми, які поки що не включено в окремий розділ комплексу навчально-методичного забезпечення освітньо-професійної програми «Акторське мистецтво театру і кіно» КНУТКиТ імені І. К. Карпенка-Карого, а лише оглядово студіюються на заняттях зі сценічної мови. У цьому полягає складність оволодіння авторським текстом майбутніми акторами в стінах навчального закладу, адже в разі вибору літературного матеріалу з типовими рисами одної з українських говірок, студентові-виконавцю доводиться створювати, майже навпомацки, раніше йому не відомі специфічні мовні програми для високопрофесійного відтворення художнього твору з діалектною лексикою.

Під час «застільного періоду» потрібно зосередити увагу майбутніх акторів на послідовному, логічно-визначеному аналізі тексту, який складається з таких сегментів: 1) визначити тему та ідею твору (розкриття першопричин, що спонукають до розповіді художнього твору); 2) визначити мовні такти (з'ясувати фразові відрізки в контексті інтонаційної та паузної цілісності висловлювання); 3) окреслити логічні наголоси (знайти «словесні ядра», які впливають на усвідомлення смислу в запропонованому авторському тексті); 4) вивірити наголоси в словах та їхнє значення (за допомогою вузькопрофільних спеціалізованих довідників відшукати, з точки зору орфоепічної діалектної точності, правильні наголоси та тлумачення незрозумілих говіркових слів); 5) членувати твір на композиційні уривки (структурно поділити текст, що сприятиме перспективній рухливості розповіді); 6) знайти подієві ланцюжки (віднайти дрібні події та поєднати їх в смислово-логічному співіснуванні); 7) виявити головну подію (обрати факт, що карколомно змінює хід розповіді); 8) ознайомитися з особливостями діалектної вимови

регіону (теоретично з'ясувати дикційні, інтонаційно-мелодійні нюанси; прослухати через аудіо-носії «живе» мовлення конкретної місцини — сприйняття акустичного існування звуку через слуховий аналізатор; поєднуючи два напрями роботи, відтворити на практиці філігранну легкість щодо вимови, голосового посилення, інтонаційного забарвлення в подачі матеріалу).

Упродовж «репетиційного періоду» попередньо опрацьовані теоретичні засади втілюються у практичному форматі в межах сценічного майданчика. Реалізуються в навчальному процесі такі фактори: 1) «створюється» кінострічка бачення (внутрішнім зором побачити «екран» сюжетної історії); 2) напрацьовується психо-фізичний стан виконавця в розповіді (сформувані акторську чутливість — «провідника» в донесенні діалектного авторського тексту); 3) реалізується мізансценічна побудова оповіді (візуалізувати художній твір у сценічній площині).

Метою застільного та репетиційного періодів є функціональне поєднання всіх ключових елементів технічного аспекту, а також художньо-виконавських компонентів у момент творчого акту під час показу прозових творів з діалектною лексикою. Виконання авторських художніх текстів зі стилізованих говірок чи творів з діалектною лексикою пропонується до опрацювання та закріплення нових мовних вмінь у вихованні молодих акторів.

Шляхом творчих спроб і помилок набуваються новоявлені знання та специфічні навички, важливі для впровадження в гомомовному аспекті професії впродовж мистецької практики.

Грицан, Н. В. (2020). *Техніка сценічного мовлення*: навч.-методичний посібник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Івано-Франківськ: Симфонія форте. 296 с.

Кнебель, М. О. (2009). *Слово в творчестві актера*. Москва: ГИТИС. 160 с.

Саричева, Е. (1956). *Работа над словом*. Москва: Искусство. 96 с.